

IDENTITETO APRAIŠKŲ TYRIMAI.

Antroji tarptautinė KU ir VDU konferencija „Identiteto politika antropologiniu požiūriu: regionai, paribio sritys, diasporos“ Klaipėdos universitete

Rimantas Sliužinskas

Klaipėdos universitetas, Baltijos regiono istorijos ir archeologijos institutas

Pirmoji jungtinė KU ir VDU sociokultūrinės antropologijos konferencija („Baltijos regionas sociokultūrinės antropologijos bei tarpdalykinių studijų perspektyvoje“) Klaipėdoje buvo surengta 2005 m. Jos rengėjai – Klaipėdos universiteto Baltijos regiono istorijos ir archeologijos institutas (BRIAI, organizacinio komiteto pirmininkas – prof. dr. Rimantas Sliužinskas) ir Vytauto Didžiojo universiteto Socialinės antropologijos centras (SAC, mokslinio komiteto pirmininkas – doc. dr. Vytis Čiubrinskas). Po ketverių metų, 2009 m. gegužės 28–31 d., čia buvo surengta ir antroji jungtinė minėtų KU ir VDU mokslo padalinių antropologinė konferencija.

Prof. dr. Vytis Čiubrinskas (VDU Socialinės antropologijos centras) ir Dr. Laura Assmuth (Helsinkio universitetas, Suomija) (R. Sliužinsko fotonuotrauka)

VDU Socialinės antropologijos centras, vadovaujamas jo įkūrėjo prof. Vyčio Čiubirsko, jau turi aiškiai numatytas savo mokslinių tyrimų kryptis ir strategijas. KU BRIAI antropologiniai tyrimai yra dar tik formavimosi stadijoje. Kol kas dar negausūs jos vykdytojai aktyviai ieško sau aktualių nišų šio mokslo Lietuvos ir viso Baltijos šalių regiono erdvėje. Pastaruoju metu formuojasi nuostata, kad KU antropologai esminį dėmesį turi skirti įvairių paribio regiono socialinių grupių, diasporų ir tautinių bendrijų identiteto bei tokių bendrijų narių etninio bei tautinio identiteto, asmens tapatybės apsisprendimo atvejų tyrimams. Todėl ir buvo nutarta šią konferenciją surengti tokios problematikos rėmuose.

Konferencijoje dalyvavo 28 mokslininkai iš 12 užsienio šalių (Baltarusijos, Čekijos, Danijos, Italijos, JAV, Latvijos, Norvegijos, Prancūzijos, Rusijos, Suomijos, Šveicarijos, Vokietijos) ir 6 Lietuvos mokslo institucijų (Vytauto Didžiojo universiteto, Lietuvių kalbos instituto, Lietuvos istorijos instituto, Socialinių tyrimų instituto, Vilniaus pedagoginio universiteto bei Klaipėdos universiteto).

KU Istorijos doktorantas Vasilijus Safronovas ir prof. Christian Giordano (Fribūro universitetas, Šveicarija)
(R. Sliužinsko fotonuotrauka)

Keturis pagrindinius pranešimus konferencijoje skaitė svečiai iš užsienio. Dr. Thomas K. Schippers (Viduržemio jūros regiono lyginamosios etnologijos institutas, Aix-en-Provence, Prancūzija) skaitė paskaitą tema „Regioninės kultūros šiuolaikinėje Prancūzijoje: politinis lokalumas ir globali rinkodara“ (Regional Cultures in France Today: between Political Localism and Global Marketing). Jis aptarė lokalias ir globalios identiteto politikos pokyčius pastarojo dešimtmečio Prancūzijos tautinių bendrijų gyvenime ir naujausius šalies valdžios sprendimus šioje srityje. Dr. Laura Assmuth (Helsinki universitetas, Suomija) pranešime „Identitetas ir identiteto politika Baltijos paribio regione“ (Identities and Identity Politics around Baltic Borders) aptarė tiek bendruosius metodologinius, tiek ir konkrečius tautinio identiteto apsisprendimo atvejus estų mokykloje Pečioruose, Rusijos–Estijos

pasienio regione. Prof. Christian Giordano (Fribūro universitetas, Šveicarija) paskaitoje „Etninis ir daugiatautis regionalizmas: identiteto samprata politinėje antropologijoje“ (‘Ethnic’ versus ‘Trans-national’ Regionalism: for Political Anthropology of Identity Constructions) esminių dėmesį skyrė identiteto stabilumo ir mobilumo klausimams, globalizacijos ir glocalizacijos priešpriešų ir jų tarpusavio santykių problemoms. Prof. Thomas Hylland Eriksen (CULCOM, Oslo universitetas, Norvegija) paskaitoje „Tauta XXI amžiuje: sampratos krizė“ (The Disorder of Things: the Nation in the 21st Century) polemizavo šiuo metu iš esmės besikeičiančios tautos sampratos klausimais.

Prof. Thomas Hylland Eriksen (Oslo universitetas, Norvegija) (R. Sliužinsko fotonuotrauka)

Konferencijos pranešimai savo tematika buvo suskirstyti į penkias potemes. Pirmoji – „Regionai: kultūros, atmintys ir identitetai“ (Regions: Cultures, Memories and Identities). Prof. Ingo W. Schröder (Max Planck Socialinės antropologijos institutas, Halė, Vokietija; VDU SAC) supažindino konferencijos klausytojus su A. Gramsci suformuluota hegemonijos koncepcija, leidžiančia išsiaiškinti identiteto formavimosi principus. Dr. Carole Lemee (Bordeaux 2 universiteto Antropologijos departamentas, Prancūzija) savo pranešime aptarė žydų, emigravusių iš Baltijos regiono ir Centrinės Europos palikuonių tapatybės atstatymo procesus. Dr. Hana Horáková (Pardubicės ir Prahos Metropolitan universitetai, Čekijos Respublika) analizavo pokyčius šiuolaikinio kaimo bendruomenių gyvenime. Ji pateikė tautinio identiteto tyrimų, atliktų Čekijoje išsikūrusių „Olandijos kaimų“ (Dutch Villages) bendruomenėse. Istorikė dr. Nijolė Strakauskaitė (KU BRIAI) aptarė paties Baltijos regiono identiteto aspektus, atskleidama istorines sąvokų „Rytų Prūsija“, „Mažoji Lietuva“ ir „Vakarų Lietuva“ ištakas bei tarpusavio sąsajas. Etnologas dr. Jonas Mardosa (VPU Baltų priešistorės katedra) aptarė verbos (palmės), vieno iš svarbiausių religinių simbolių XX amžiaus antrojoje pusėje – XXI amžiaus

pradžioje Rytų Lietuvoje ir Vakarų Baltarusijoje tradicijos gyvavimo ypatybės ir jų įtaką regioninio identiteto formavimuisi. Etnologas prof. Rimantas Sliužinskas (KU BRIAI) pasidalijo savo patirtimi tiriant šių laikų Klaipėdos tautinių bendrijų (nevyriausybinių organizacijų, NVO) ištakų bei raidos ypatybes.

Antroji potėmė – „Šalių sienos ir paribio sritys“ (Borders and Borderlands) nebuvo gausi, nes į konferenciją dėl objektyvių priežasčių negalėjo atvykti programoje numatyti pranešėjai iš Kroatijos ir Kolumbijos. Dr. Andrea Boscoboinik (Fribūro universiteto Socialinės antropologijos institutas, Šveicarija) aptarė romų identiteto ir gyvensenos ypatybes. Kristinos Apanavičiūtės (VDU) tyrimų objektas – paribio kultūra ir etninės tapatybės politika Balkanuose: dviejų civilizacijų susidūrimas. Pranešime buvo analizuojama ypatinga Balkanų regiono situacija, pagrindinį dėmesį skiriant Bosnijai ir Hercegovinai, Kroatijai ir Serbijai, kur šiuo metu beveik neliko daugiakultūrinių regionų.

Dr. Thomas K. Schippers (Viduržemio jūros regiono lyginamosios etnologijos institutas, Aix-en-Provence, Prancūzija) ir Dr. Neringa Klumbytė (Majamio universitetas, JAV) (R. Sliužinsko fotonuotrauka)

Trečiojoje potėmėje – „Transnacionalizmas: etniškumas, identitetas ir integracija“ (Transnationalism: Ethnicity, Identity and Integration) buvo pateikti penki Lietuvos mokslininkų pranešimai. Dr. Jolanta Kuznecovienė (VDU) skaitė pranešimą lietuvių imigrantų tapatybės ir išitraukimo strategijos tematika. Jos tyrimų tikslas – apčiuopti lietuvių imigrantų susisaistymo su nauja visuomene būdus, dominuojančias išitraukimo į naują visuomenę strategijas. Ieva Akstinavičiūtė (VDU) aptarė transnacionalizmo apraiškas Niujorko lietuvių emigrantų bendruomenėse. Dr. Neringa Liubinienė (VDU) pasidalijo analogiška patirtimi tiriant identiteto transformacijas Šiaurės Airijos lietuvių emigrantų bendruomenėse. Dr. Vytis Čiubrinkas (VDU SAC) aptarė JAV Teksaso

lietuvių imigrantų paveldo ir identiteto susigrąžinimo procesus. Pranešėjas atkreipė dėmesį į naujai besiformuojantį domėjimąsi lietuviškosios tokių imigrantų genealogijos šaknimis. Jis pažymėjo, kad lietuvių transatlantinė migracija apima ir šiandienos teksasiečius, kurie yra prieš 150 metų iš Mažosios Lietuvos atvykusių imigrantų palikuonys. Habil. dr. Alina Žvinklienė (Socialinių tyrimų institutas, Vilnius) pranešime retoriškai klausė, ar Lietuvoje jau egzistuoja kinų diaspora? Ji aptarė imigrantų „kritinės masės“ atvejus, kai kurios nors tautinės mažumos bendruomenė gali įsivyrtauti ir ženkliai nustelbti vis dažniau linkusios emigruoti svetur tautinės daugumos visuomenę.

Čia mes, konferencijos dalyviai. Beveik visi... (R. Sliužinsko fotonuotrauka)

Ketvirtoji potėmė – „Tautinė valstybė ir identitetas“ (Nation-state and Identity) buvo bene plačiausiai atstovaujama. Prof. Victor C. de Munck (VDU SAC) ir Davorin Trpeski (Šv. Kirilo ir Metodijaus universiteto Etnologijos ir Kultūrinės antropologijos institutas, Skopjė, Makedonija) išsamiai aptarė tautinio identiteto formavimosi atvejus Lietuvoje ir Makedonijoje. Remdamiesi savo tyrimais abiejose šalyse, jie toliau plėtojo anksčiau suformuluotos tautinio identiteto formavimosi bei dinamikos trijų lygmenų teorijos teiginius. Dr. Neringa Klumbytė (Majamio universitetas, JAV) pranešime išskyrė tris veiksnius – europietiškosios pilietybės fenomeną, nostalgijos apraiškas ir valstybinės identiteto politikos Lietuvoje aspektus. Pastarąją temą tęsė ir Ida Harboe Knudsen (Max Planck socialinės antropologijos institutas, Halė, Vokietija), dėmesį koncentruodama į šiuolaikinio Lietuvos kaimo žmonių kasdienio gyvenimo bruožus ir stengdamasi rasti bei paaiškinti tas naujoves, kurias lėmė naujosios gyvenimo galimybės atviros Europos kontekste. Dr. Vidos Savoniakaitės (LII) pranešimo tematika – tautinės tapatybės lyginamieji tyrimai šiuolaikiniame Klaipėdos krašte. Analizuodama šio krašto bendruomenių požiūrius į tautinį tapatumą, ji visų pirma atskleidė žmonių tapatumo prioritetus ir požiūrius

į tautinio tapatumo politiką. Habil. dr. Laima Kalėdienė (LKI) aptarė didžiuosiuose Lietuvos miestuose (Vilniuje, Kaune ir Klaipėdoje) vartojamų kalbų ir tautinės tapatybės santykius, su kalba susijusio tautinio identiteto išsaugojimo perspektyvas. Mokykloje egzistuojančias tautinio identiteto problemas pranešime aptarė ir dr. Tatjana Russita (Maskvos psichologijos ir pedagogikos universitetas). Ji yra įsigilinusi į dvikalbės (latvių ir rusų) mokymo sistemos raidą de facto ir de jure bei jos problemas kaimyninėje Latvijoje. Marharyta Fabrykant (Baltarusijos valstybinis universitetas) analogiškai diskutavo baltarusių (gudų) tautinio ir etninio identiteto ištakų bei raidos atskiruose šalies regionuose klausimais. Domenico Crisafulli (Mesinos universitetas, Italija) aptarė identiteto problemas Vilniuje, šiam miestui rengiantis tapti 2009 m. Europos kultūros sostine.

Penktoji potėmė – „Antropologinių tyrimų akiračio plėtra“ (Broadening the Field of Anthropological Expertise) – buvo skirta jaunųjų mokslininkų – antropologijos doktorantų – pranešimams. Linas Svolkinas (Kopenhagos universitetas, Danija) pristatė savo tyrimų, atliktų Danijos alternatyvioje bendruomenėje – Kristianijoje – rezultatus. Remdamasis Max Weber „tradicinio autoriteto“ (traditional authority) sąvoka, pranešimo autorius aptarė, kaip Kristianijos nariai sprendžia vidinius tarpusavio prieštaravimus ir kokių vaidmenį sprendžiant konfliktus vaidina šios bendrijos senbuviai. Klavs Sedlenieks (Rygos Stradiņš universitetas, Latvija) aptarė nelaimės fenomeno apraiškų kilmę kapitalizmo, kaip „bendruomenės, kurios nariai niekada nebaudauja“, kontekste. Aivita Putnina (Latvijos universitetas) pasidalijo patirtimi tiriant Latvijos paribio regiono gyventojų tautinio identiteto aspektus dvikalbėse šeimose.

Konferencijos diskusijos tęsimas ekskursijoje laivu po Kuršių marias ir unikalias gamtos draustinio apylinkes (R. Sliužinsko fotonuotrauka)

Konferencijos programoje buvo numatyta ir plati kultūrinė programa. Buvo surengta ekskursija į senosios Klaipėdos piliavietės Vilhelmo ir Frydricho poternas, o paskutinę jos dieną – kelionė po Rusnės salą, jos istorines ir kultūrines išzymbes bei garlaiviu po Kuršių marias, aplankant unikalias Mingės kaimo sodybas ir gamtos rezervatą – saugotinas paukščių perimvietes.

Dr. Hana Horáková (Pardubicės bei Prahos Metropolitan universitetai, Čekijos Respublika) ir dr. Jolanta Kuznecovienė (VDU). (R. Sliužinsko foto)

Pirmosios 2005 m. surengtos KU ir VDU antropologinės konferencijos medžiaga 2006 m. buvo paskelbta KU BRIAI periodinio mokslo leidinio *Acta Historica Universitatis Klaipedensis* (AHUK XII–XIII), serija *Studia Anthropologica* (SA I–II) puslapiuose. Šios, antrosios, konferencijos medžiaga toliau publikuojama ten pat. Viena jos dalis paskelbta 2009 m. (*Identity Politics: Histories, Regions and Borderlands*. Ed. by V. Čiubrinskas and R. Sliužinskas, AHUK XIX, SA III, Klaipėda University Publishers, 2009), o kita – šiame leidinyje.

Šiuo metu turiningų ir reprezentatyvių konferencijų surengti neįmanoma be ženklios rėmėjų bei talkininkų pagalbos. Generalinis šios konferencijos rėmėjas – UAB „Oksata“ ir UAB „Kelių mašinos“ (direktorius Česlavas Taraškevičius). Ši įmonė suvokia tokių renginių svarbą regiono mokslui ir jau nebe pirmą kartą yra padėjusi KU BRIAI istorikams rengti aukščiausio lygio tarptautinius mokslinius simpoziumus. Kiti konferencijos rėmėjai ir talkininkai – Mažosios Lietuvos istorijos muziejus Klaipėdoje (direktorius Jonas Genys) bei Dalios ir Arūno Drobnių kaimo turizmo centras Rusnėje.